

Getrouwd of niet getrouwd?

De zestiende eeuw is de eeuw van de hervorming. Het geloof speelt in het leven van alledag een zeer uitdrukkelijk rol. Verschil in geloof leidt tot vervolging en dwang door de overheid. Mag het ook leiden tot verbreking van trouwbeloften?

Indachtig het gezegde 'twee geloven op een kussen; daar slaapt de duivel tussen' besloot Mercelis Pieters, die het rooms-katholieke geloof trouw was gebleven zijn relatie met de protestantse Elisabeth Fransdochter te verbreken.

Elisabeth voelde zich door deze gang van zaken sterk benadeeld en wendde zich tot de schepenbank in haar Stichtse woonplaats. Zij eiste, omdat Mercelis haar trouwbeloften had gedaan, die bovendien door bijslaap waren gevolgd, óf erkenning van het huwelijk als reeds voltrokken óf alsnog voltrekking van het huwelijk.

De schepenbank stelde haar in het gelijk en veroordeelde Mercelis tot het huwelijk. In plaats van haar nu ten huwelijk te voeren, liet deze het er niet bij zitten en ging in hoger beroep. Hij verzocht het Hof van Utrecht de uitspraak van de schepenbank te vernietigen.

Naar kanoniek recht gold vanouds de regel

dat iemand die beloofd had te zullen trouwen daartoe ook gedwongen kon worden. Voorts was het zo dat trouwbeloften gevolgd door bijslaap een geldig huwelijk maakten. Hierdoor ontstond het euvel van de geheime of clandestiene huwelijken. De Rooms-Katholieke kerk nam hiertegen al in 1215 maatregelen, doch pas sedert het concilie van Trente (1545-1563) waren die effectief. Huwelijken die niet volgens bepaalde vormen waren gesloten, waren nietig. Alleen indien de wilsverklaring van de aanstaande echtgenoten in het

openbaar voor een priester in het bijzijn van twee getuigen was uitgesproken, was het huwelijk geldig. Na de reformatie was in de Republiek der Verenigde Nederlanden het wetgevend en rechtsprekend gezag van de Rooms-Katholieke kerk vervallen. De wereldlijke overheid nam deze taak van de kerk over. In Utrecht echter waren er op het moment dat deze zaak speelde, anders dan in Holland, nog geen duidelijke nieuwe voorschriften.

Het Hof stelde nu dat, ongeacht het bepaalde in de Pacificatie van Gent, de regelingen van het concilie van Trente niet afgeschaft waren en vernietigde kort en goed het vonnis van de schepenbank.

Helder is de kwestie evenwel nog niet. Van erkenning van het huwelijk tussen Elisabeth en Mercelis kan inderdaad geen sprake zijn, omdat niet aan de formele voorwaarden is voldaan. Maar hoe zit het met de verloving? Ook tijdens de Republiek kon men krachtens rechterlijk vonnis gedwongen worden zijn trouwbeloften gestand te doen. En daar gaat het Hof in dit geval zonder toelichting aan voorbij. De verklaring is wellicht dat het Hof de gevoelens van degene die het vonnis commentarieerde, deelde. Van Radelant laat duidelijk blijken dat hij zulke gedwongen huwelijken - zeker bij een geloofsverschil - een schandaal vindt!

Literatuur

A.S. de Blecourt, *Kort begrip van het Oud-Vaderlands burgerlijk recht* (Groningen 1969) 65 e.v.

H. de Groot, *Inleiding tot de Hollandse Rechts-geleerdheid* (ed. S.J. Fockema Andreae, Arnhem 1910) deel I, 5 en 16.